

Alicja Spaleniak

"Projekt poprawy polskiego systemu bibliotek szkół wyższych poprzez rozwój strategii doradztwa : materiały z konferencji Kielce-Ameliówka 17-19 marca 1997", Kielce 1997 : [recenzja]

Biblioteka 2 (11), 166-169

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wienie literatury pięknej ilustruje przegląd sześciu oficyn a literatury religijno-moralnej trzech, warto było w tych uwagach wstępnych zawrzeć szerszy komentarz i być może zbiorczy materiał statystyczny, pozwalający również czytelnikowi na samodzielne wyciąganie wniosków.

Publikację uzupełnia stosunkowo bogaty materiał ilustracyjny, indeks oraz dwa aneksy. Pierwszy zawiera spis księgarń, antykwariatów, wypożyczalni książek oraz punktów sprzedaży prasy, drugi spis zakładów poligraficznych. Mimo, iż autor zastrzega się, że są to spisy niekompletne należy je ocenić bardzo wysoko. Stanowią pierwsze tego typu próby ujęcia wszystkich firm, a co ważniejsze przynoszą wiele informacji szczegółowych. Obok nazwy przedsiębiorstwa, autor zawarł tu wiadomości dotyczące charakteru własności, okresu istnienia, charakteru działalności, lokalizacji, ewentualnych zmian i przekształceń a w przypadku pierwszych jeszcze przynależności lub nie ich właścicieli do Związku Księgarzy Polskich oraz przyznanej kategorii.

Podsumowując należy raz jeszcze stwierdzić, iż otrzymaliśmy pełen, dobrze udokumentowany obraz Poznania jako ośrodka wydawniczego w okresie międzywojennym, przedstawiony w interesujący sposób co nie jest łatwe przy prezentowaniu wielu wiadomości „produkcyjnych” i danych statystycznych. Sądzę, że zgodnie z założeniami autora, dzięki lekturze jego pracy, nasza ocena udziału Poznania w tworzeniu materialnych podstaw życia kulturalnego i umysłowego w II Rzeczypospolitej staje się pełniejsza.

Artur Jazdon

Projekt poprawy polskiego systemu bibliotek szkół wyższych poprzez rozwój strategii doradztwa. Materiały z konferencji Kielce-Ameliówka 17-19 marca 1997. Kielce 1997

W ramach funduszu Know-How Rządu Brytyjskiego w porozumieniu z MEN powstaje tytułowy *Projekt poprawy...* Ma on obejmować następujące cele:

- utworzenie narodowego Centrum Rozwojowego Bibliotek Szkół Wyższych,
- rozwój doradztwa, standardów i wydajności w głównych obszarach zarządzania i strukturach służby bibliotecznej,
- poparcie strategicznych planów rozwoju, doradztwa, standaryzacji bibliotek i służb informacyjnych pięciu wybranych placówek szkolnictwa wyższego,
- wdrożenie planów rozwoju bibliotek uczelnianych,
- promocja wzorów dobrej praktyki i współpracy.

Konferencja była trzecim etapem realizacji tego projektu. Materiały konferencyjne zawierają teksty 8 referatów. Tematyka wystąpień jest bardzo zróżnicowana - od zarządzania biblioteką i jej ziołami, poprzez kształcenie i szkolenie kadr, problemy działalności informacyjnej, komputeryzację i jej implikację na budownictwo biblioteczne, po problemy finansowania bibliotek akademickich.

Zmiany zachodzące w społeczeństwie, powstawanie nowych technologii i metod organizacji pracy stawiają biblioteki przed koniecznością reorganizacji i poprawy sprawności działania. Radosław Cybulski w swoim wystąpieniu „Marketing jako sposób zarządzania biblioteką” po raz kolejny zachęca do stosowania strategii marketingowej jako metody skutecznego osiągania celu.

Autor zwraca uwagę na konieczność przeprowadzania badań użytkowników, stopnia zaspokojenia ich potrzeb, preferencji i oczekiwań, które będą podstawą przeprowadzenia analizy marketingowej i przyjęcia planu doskonalenia działalności bibliotecznej. Zachęca do stosowania zasad marketingu jako nowoczesnego, skutecznego myślenia o zarządzaniu, jeśli nie do całości biblioteki (co jest procesem trudnym, złożonym i długotrwałym), to przynajmniej do wybranych fragmentów jej działalności. Za Philipem Kotlerem wprowadza pojęcie i omawia zalety audytu marketingowego jako postępowania analitycznego mającego ujawniać słabości zastosowanego marketingu i umożliwiać jego poprawianie.

Referat Grażyny Moskalskiej „Rozwój zbiorów bibliotecznych” poświęcony jest ważnemu zagadnieniu tworzenia zbiorów bibliotecznych i zarządzania nimi.

W sytuacji rosnącej gwałtownie ilości wydawnictw, nierozciągliwych, niestety, magazynów bibliotecznych oraz jak zawsze zbyt niskich nakładów finansowych, każde działanie biblioteczne musi podlegać analizie ekonomicznej. Nasz sposób widzenia zbiorów własnej biblioteki zmienia się w ostatnich latach wraz z możliwością korzystania z mniej lub bardziej rozległych sieci komputerowych. Dotychczasowa „strategia posiadania” zmienia się powoli w „strategię dostępu i kooperacji”. Autorka podkreśla konieczność specjalizacji zbiorów zarówno w skali kraju, jak i mniejszego środowiska miasta czy regionu, oraz ich krytycznej selekcji z rozsądnym zagospodarowaniem materiałów wyselekcjonowanych. Postuluje tworzenie tanich magazynów składowych. Przytacza alarmujące dane porównawcze z bibliotekami zachodnimi wykazujące zatrważająco niskie zaopatrzenie naszych bibliotek specjalistycznych (liczba tytułów posiadanych wydawnictw ma się jak 1:10 do 1:25 (!)).

Kolejne dwa artykuły dotyczą niezwykle ważnych dla naszego zawodu problemów kształcenia i szkolenia kadr bibliotekarskich, które będą musiały sprostać wymaganiom „społeczeństwa informacyjnego” XXI wieku.

Katarzyna Materska (IBIN UW) w wystąpieniu „Przygotowanie bibliotekarzy dla potrzeb rozwoju informacji na różnych poziomach kształcenia” przedstawia aktualne stanowisko polskich ośrodków kształcenia bibliotekarzy w sprawie zmian organizacji studiów i treści nauczania. Proponuje się wyodrębnienie dwóch podstawowych typów studiów: licencjackich (I stopnia o charakterze zawodowym) i magisterskich (II stopnia) jako specjalistycznych studiów indywidualnych, realizowanych w oparciu o tzw. modelowe ścieżki magisterskie, kontrolowane za pomocą systemu punktów kredytowych. Za podstawę nowej koncepcji organizacyjnej słusznie przyjęto konieczność drożności tego wielopoziomowego systemu: od słuchaczy CUKB poprzez studia licencjackie, magisterskie, podyplomowe i doktoranckie. Za niezbędne uznano ujednoczenie kształcenia (ustalenie minimum programowego) na poziomie licencjatu, aby umożliwić studia magisterskie w dowolnym ośrodku. Autorka zarysowuje wymagania, jakie przed absolwentem studiów bibliotekarskich stawia rozwój nowych technologii i konieczność nieustannego dostosowywania się funkcji informacyjnej bibliotek do stale rosnących potrzeb informacyjnych użytkowników. Zwraca uwagę, że te rosnące wymagania stają również przed bibliotekarzami już pracującymi, stąd konieczność stałego uaktualniania ich wiedzy.

Tym tematem zajęła się w swoim wystąpieniu „Szkolenie dla potrzeb bibliotekarstwa i informacji naukowej” Wanda Pindłowa (IBIN UJ). Zauważa, że wyzwaniem chwili jest dostosowanie posiadanych przez bibliotekarzy i pracowników informacji wiadomości i umiejętności do zmieniających się wymagań rynku. Dla spełnienia tego warunku niezbędne jest szkolenie pracowników na różnym poziomie - od warsztatowych poprzez różnego rodzaju

kursy i konferencje po studia podyplomowe i wreszcie samokształcenie np. przy przystąpieniu do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego. Pewien problem widzi autorka zarówno w niezbyt bogatej ofercie szkoleń, jak również ich dość wysokich kosztach.

Jerzy Maj w artykule „Budownictwo i wyposażenie bibliotek: nowe tendencje w związku z komputeryzacją” zastanawia się w jaki sposób automatyzacja procedur bibliotecznych i idące za nią zmiany organizacji pracy wpływają na tendencje w projektowaniu bibliotek. Przypomina kolejne obowiązujące koncepcje budownictwa bibliotecznego - od pierwotnego układu jednoprzestrzennego rozwiązania funkcji poprzez obowiązującą do dziś koncepcję trójpodziału Leopoldo della Santa (z roku 1816) do modnej - głównie w Stanach Zjednoczonych - idei Agnusa S. MacDonalda projektowania bibliotek ze swobodnym dostępem do zbiorów. Zauważa, że nie ma wyraźnych nowych tendencji w projektowaniu budynków bibliotecznych, a konsekwencje wprowadzania techniki komputerowej powodują raczej modyfikację przestrzeni w budynkach już istniejących. Daje się zauważyć likwidację wolnego dostępu do części lub całości zbiorów (uzyskując rezerwy powierzchni magazynowej), redukcji ulegają pomieszczenia przeznaczone na tradycyjne sale katalogowe, odrębne czytelnie np. czasopism czy mikrofilm, oraz łączonych oddziałów gromadzenia i opracowania zbiorów. Perspektywa „zdalnego korzystania z bibliotek” poprzez sieci rozległe, również z dokumentów zdigitalizowanych powodować może redukcję pomieszczeń przeznaczonych na czytelnie i wypożyczalnie. Na razie, przynajmniej w polskich warunkach potrzeby są odwrotne - masowy napływ studentów powoduje konieczność powiększania powierzchni przeznaczonej dla użytkowników.

Helena Dryzek (dyrektor IINTE) przedstawiając „Problemy organizacji działalności informacyjnej w Polsce” nakreśliła smutny obraz upadku i braku wyraźniejszych perspektyw poprawy sytuacji ośrodków informacji w naszym kraju.

W porównaniu z rokiem 1989 obserwuje się 4,4-krotny spadek ich ilości. Działania o charakterze strategicznym podejmuje KBN, który w ostatnich kilku latach opublikował kilka dokumentów z tej dziedziny *Założenia polityki państwa w dziedzinie informacji naukowej* (1994), *Założenia polityki proinnowacyjnej państwa* (1994), *Preferowane kierunki badań naukowych i prac rozwojowych dla zwiększenia innowacyjności polskiej gospodarki* (1996).

Działania finansowo - koordynacyjne KBN są w zasadzie kierowane do bibliotek i dotyczą głównie koordynacji importu czasopism naukowych i baz danych na CD-ROM, prace koordynacyjne w zakresie komputeryzacji (CKHW, katalog centralny) oraz dofinansowania bibliotek z tzw. DOT-u. Autorka odnosi wrażenie, że maleje zrozumienie problemów i wagi działalności informacyjnej. Poprawy warunków należy oczekiwać po wsparciu jej rozwoju przez państwo i sektor prywatny.

Wystąpienie Czesława Daniłowicza „Komputeryzacja i systemy informacyjne” jest próbą przedstawienia stanu polskich sieci komputerowych, a zwłaszcza sieci NASK (Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa) łączącej ponad 50 uczelni i 100 innych jednostek naukowych w kraju. Użytkownik sieci NASK może korzystać z wszystkich usług dostępnych w sieci INTERNET. Światowe serwisy informacyjne udostępniane za pośrednictwem sieci komputerowych są znakomitym narzędziem obsługi informacyjnej badań naukowych, ale są płatne i nawet w krajach bogatych ogranicza się korzystanie z nich. Tam jednak istnieje możliwość korzystania z bezpłatnych systemów obsługujących środowisko akademickie własnej uczelni. W sieci NASK panuje właściwie pustka informacyjna, gdyż w Polsce nie ma

ani lokalnych ani krajowych systemów informacyjnych dostępnych za pośrednictwem sieci komputerowej. Autor ostrzega przed przekonaniem, że zapewnienie dostępu do światowych serwisów rozwiąże problem obsługi informacyjnej krajowych środowisk naukowych. Zachęca biblioteki akademickie do podjęcia działań w celu powołania krajowego ośrodka prowadzącego usługi informacyjne przez sieci komputerowe.

Ostatni referat poświęcony jest sprawie dla działalności bibliotecznej i informacyjnej podstawowej, czyli „Zasodom finansowania bibliotek szkół wyższych i możliwościom pozyskiwania środków na działalność biblioteczną”. Teresa Wilhardt w sposób przejrzysty przedstawia algorytm wg którego przyznawane są środki na działalność szkół wyższych, a który jest niestety dla polityki kadrowej bibliotek niekorzystny. Interesująca i potrzebna wydaje się propozycja opracowania podobnego algorytmu, wg którego przyznawane byłyby środki finansowe dla bibliotek bezpośrednio z MEN (w zależności od zadań, liczby użytkowników i wielkości zbiorów bibliotek). W wielu uczelniach słychać przecież ze stron władz głosy, że jakakolwiek poprawa bytu finansowego bibliotekarzy jest niemożliwa, gdyż nie uczestniczą oni (poza bibliotekarzami dyplomowanymi) w generowaniu dotacji. W dalszej części artykułu autorka przedstawia inne możliwości zdobywania środków, takie jak dofinansowanie działalności ogólnotechnicznej (DOT) z KBN, dofinansowanie prenumeraty czasopism zagranicznych przez Polską Fundację Upowszechniania Nauki oraz przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej Program Librarius) i in. Omawia też wyniki ankiety przeprowadzonej w 31 szkołach wyższych, z której wynika, że dyrektorzy bibliotek mają duże kłopoty z zorganizowaniem odpowiednich funduszy na zaspokojenie bieżących potrzeb kierowanych przez nich instytucji, zwłaszcza w sytuacji wprowadzania komputeryzacji i konieczności obsługi lawinowo rosnącej liczby studentów.

Polecam zapoznanie się z treścią przedstawionych powyżej materiałów konferencyjnych. Referaty stanowią zwarte opracowanie wielu aktualnych dla funkcjonowania bibliotek szkół wyższych tematów. Interesująca jest także bogata bibliografia załącznikowa większości artykułów.

Alicja Spaleniak

Ze współczesnych zagadnień nauki o informacji, Poznań 1997

Zakład Komunikacji Społecznej Instytutu Lingwistyki UAM wydał w 1997 roku tom artykułów pod tytułem *Ze współczesnych zagadnień nauki o informacji*. Stanowi on kontynuację wydanego 3 lata temu tomu zatytułowanego *Systemy informacyjne. Organizacja i technologia*. Tom został przygotowany z uwagi na to - jak piszą wydawcy - iż publikacji traktujących o zagadnieniach informacji naukowej i bibliotekoznawstwa ukazuje się w Polsce mało. Stwierdzenie to nie do końca jest może prawdziwe, szczególnie jeśli uwzględnimy wielość opublikowanych w ostatnich latach materiałów pokonferencyjnych. Zaznaczyć należy jednak, iż publikacja ta różni się pozytywnie od wielu z grupy tych wydawnictw, co każe zwrócić na nią baczniejszą uwagę.

Artykuły zawarte w omawianym tomie oscylują wokół pewnych grup zagadnień. Dwa pierwsze dotyczą - najogólniej mówiąc - książki. Małgorzata Górska przedstawia *Próbie analizy pojęcia książki w ujęciu funkcjonalnym, strukturalistycznym i semiologicznym*, a więc